

עידן

דעה את
אלקן אביך
ועבדהו

פטרון מערכת דעהו:

נתנדב לע"נ הרה"ח זאב ב"ר משה ע"ה
וזו' האה"ח מרת פעריל ב"ר טובי' ע"ה

גליון קסב - פרשת בא - שנת תשפ"ד

גליון מיוחד לבחורי חמד • ערוכים מתוך משנתו של כ"ק מרן רבינו שליט"א

משנת החסידות

שיעורים בספר התניא פרק נב
שיעור קיט (פרשת אמור תשס"ב)

ביאורים ויסודות מורחבים בתורת מרן הבעש"ט ותלמידיו זיע"א

מסילת ישרים

שיעורי השקפה ומוסר בדרך החסידות

ולא מיושבי קרנות:

הצרה צרורה של 'בטלה'

עמוד ה'

שחברה לה יחדיו: מידות העליונות - אחדות של פרטים להיות אחד ממש

א. אתה הצבת כל גבולות: מידותיו של הקב"ה מתפשטות בלי גבול

העולמות אינם יכולים לקבל מאור האין סוף כי אם ע"י התלבשותו בעשר ספירות | הלבוש צריך להיות דומה אל המלוכש בו | לכן הספירות הן בגדר 'אין סוף' ו'אחדות' | עצם היותה 'מדה' מורה על מציאות של גבול, אך מאידך המדה מתפשטת לאין ערך וגבול | התפשטות הקו לאין שיעור הוא מְשָׁל אל ענין 'בלי גבול' שבתוך הגבול | אור הא"ס שהוא 'בלי גבול' ממש התלבש בבחי' האין סוף שבתוך הגבול

ב. מיחד כאחד עשר ספירות: כח האחדות הנמצאת במידות העליונות

עיקר גדר האין סוף' שבמידות העליונות בא מכח האחדות והחיבור שביניהם | כל מדה פועלת כמו חלק מכלל אחד שלם | הצטרפות מנין עשרה - היינו שעלו להיות 'כלל' אחד שלם | גוויי הקשת יוצאים מאור השמש | אור השמש איננו מצורף מהרבה פרטים אלא הוא אור אחדות פשוט | כל מדה עליונה היא רק חלק מהקומה השלימה של הספירות | כל הספירות מתכללות זו בזו | גם בכל חלקי הבריאה יש ענין התכללות | זוהי שלימות מדרגת האחדות שבהם | כולם הם לבושים לאחדות הבורא המקיפה אותם | לכן נחשבים המידות גם כבחי' 'בלי גבול' כיון שכלולים זו בזו

ג. כל בי עשרה שכינתא שריא - מצד ההתבטלות של כל פרט מהם

אין השכינה שורה אלא על דבר שבטל אליה | ישות הוא סתירה הכי גדולה להשראת השכינה | 'אין אני והוא יכולין לדור בעולם' | טעם שהעמידו צלם בהיכל - כדי שתתלבש בו השכינה הק' | בהצטרפות הכלל מתבטלת ישותו ויחודיותו של כל אחד | לכן שורה השכינה הק' על מנין עשרה כיון שמתבטלת מעלת כל יחיד מהם | רמז לדבר מחכמת החשבון שבהתכללות היחידות לעשריות כותבים מספר 'אפס' במקומם | כמו כן בחשבון המאות בטלים פרטי העשריות, וכן הלאה | מעלת תפלת הציבור - שלא נחשב כל יחיד בו כמתפלל בעצמו, אלא שהשכינה הק' בעצמה מתפללת לקונה

א.

אתה הצבת כל גבולות: מידותיו של הקב"ה מתפשטות בלי גבול

ומציאות של 'אין סוף' כמו אור העליון, וגם את מדרגת האחדות' שיש בבורא יתברך, כי ע"י מדרגות הללו יתדמו הן במקצת לאור האין סוף ב"ה, ויהיו מותאמים להלביש את אורו הק' המסתיר עצמו בהן.

מידות העליונות הם בבחי' אין סוף

הגנה בפשיטות יש לפרש את מהות גדר האין סוף' שיש בספירות העליונות, במה שכל מידותיו יתברך הם בלי גבול ובלי שיעור, ובגדר אין סוף. ואינם כמו המדות הגשמיות שאנו מכירים שהן מוגבלות במדת התפשטותן ואופן פעולתן.

עצם היותה 'מדה' מורה על מציאות של גבול

וננקוט לדוגמא את מידת החסד של הקב"ה. כי הנה הגם שמצד מה שהיא מדה הלא בהכרח שהיא מציאות של גבול וצמצום, שהרי דבר זה בעצמו שהיא מידת ה'חסד' ולא 'גבורה' ו'תפארת' וכדומה הוא ענין של צמצום והגבלה, שהרי הוא נמצא בגבול החסד, ואין בו התפשטות אין סופית, אלא הוא מיוחד בהגבלה של חסד.

מאידך - המדה מתפשטת לאין ערך וגבול

אך מאידך גיסא, הרי החסד של השי"ת הוא בלא שיעור וערך כלל, שהרי 'טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו' (תהלים קמה).

ולקבל מגודל אורו יתברך שהוא בבחינת אין סוף, ולא להיות בטלים בו כביטול אור השמש במקורו.

הלבוש צריך להתדמות אל המלוכש בו

והנה מאחר שהעשר ספירות הינם לבושים לאור העליון שהוא בבחי' אין סוף, אם כן צריכים הן להיות ג"כ דומים לו במקצת, שהרי הן לבושים אליו, וכל מלוכש צריך להשתוות למדרגת האיש המלוכש בו כדי שיהלום אותו כראוי. וכיון שברא השי"ת את הספירות האלו כדי שישמשו כלבושים לאורו הגדול כביכול, על כרחנו לומר שיש בהם איזה דמיון והשתוות קצת לאור העליון ב"ה המתלבש בהן.

הספירות צריכים להיות בבחי' 'אין סוף' ובגדר 'אחדות' כדי שיתדמו לעליון

ומאחר שהשי"ת הוא בבחינת אין סוף, בלתי בעל גבול ובלתי בעל תכלית, וכמו כן מהותו יתברך היא מציאות של אחדות פשוט, מעתה יש צורך לצמצו גם בעשר הספירות המלבישים אותו כביכול את שני עניינים האלו, והיינו איך נמצא בהם גדר

כתב התניא בפרק נב וז"ל: אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי ועיקרו, מה שאין סוף ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי, והיא מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות, שכל החיות שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט מהשמש, אי אפשר לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים ומסתירי אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי במקורם, עכ"ל.

אי אפשר לעולמות לקבל מאור האין סוף כי אם ע"י התלבשות

ביאר כאן התניא, שלגודל אור השכינה הק' המאיר ומחיה את העולמות כולם, שהוא בבחי' אין סוף ממש, אי אפשר להם לקבל ולסבול גודל האור שלא יתבטלו במציאות לגמרי, כי אם ע"י לבושים המעלימים ומסתירים את אורה מהם, ורק ע"י כך יכולים המה להתקיים ולעמוד על מעמדם וקיומם כמו שבראם השי"ת.

עשר הספירות הם הלבוש לאור העליון

והלבושים שבהם מסתיר השי"ת את עצמו כביכול כדי להחיות העולמות הם עשר הספירות - כתר חכמה בינה וכו' שנבראו ברצונו יתברך, שהם מידות העליונות הבאים בבחי' גבול וצמצום, ואור השכינה הק' מתלבש בהן, ועל ידן יש מקום להשיג קצת

פטרון הגליון - שבט

נתנדב לע"נ הרה"ח ישראל אלימלך ב"ר מנחם ע"ה
נלב"ע י"ב שבט

ולע"נ האה"ח פיגא ב"ר יצחק יעקב הכהן ע"ה
נלב"ע י"ט שבט

ומאחר שהשי"ת הוא בבחינת אין סוף, בלתי בעל גבול ובלתי בעל תכלית, וכמו כן מהותו יתברך היא מציאות של אחדות פשוט, מעתה יש צורך למצוא גם בעשר הספירות המלבישים אותו כביכול את שני עניינים האלו, והיינו אין נמצא בהם גדר ומציאות של 'אין סוף' כמו אור העליון, וגם את מדרגת ה'אחדות' שיש בבוא יתברך

~
אך אמיתת מדרגת ה'אין סוף' ובחי' למעלה מן הגבול הנמצא בעשר הספירות שלמעלה, מקושר הוא עם ענין האחדות שיש בכל הספירות, מה שכולם מתאחדים ומתכללים להיות קומה אחת שלימה של עשר ספירות. והיינו שאע"פ שלכאורה נראים הספירות כעשר מידות מחולקות שאין ביניהם אחדות וחבור, שהרי מספר 'עשר' הוא ענין של ריבוי, היפך האחדות, מכל מקום כולם נכללים בכלל אחד גדול, עד שנחשבים המה כאחת ממש, ובוהם הם דומים לאור אחדות העליון של הקב"ה השורה ומתלבש בהן. ומכאן האחדות הזו הנמצא בכל הספירות עולה שכולם הם בבחי' 'בלי גבול' ממש, כיון שאין כל אחת מהן מוגבלת ומחולקת לגמרי לעמוד בעצמה ובבחינת לבד, אלא יש ביניהם התכללות, ונמצא ששורה בהן בחי' אין סוף וגבול, ויבואר ביותר להלן בעו"ה.

ט), ואין גבול וסוף לגודל רחמיו וחסדיו איתנו ולריבוי הנסים והנפלאות שהוא יתברך עושה בכל יום עמנו ערב ובוקר וצהרים, וכפי כמה שרק יכולים לעשות חסד, ועד כמה שרק אפשר להגדיל ולפשט מדת החסד, הנה חסדו יתברך מתפשט עוד יותר מזה, והוא מתווסף והולך עד אין מספר ועד אין חקר, ולעולם יש בו ריבוי והרחבה יתרה. הרי שגם בתוך עצם הגבול והצמצום של מדת החסד - נמצא מציאות של 'אין סוף' ו'בלי גבול'.
וכן הדבר גם בשאר כל המידות העליונות של השי"ת, שעם כל זה שהם 'מידות' המורה על ענין של צמצום וגבול, מכל מקום כולם הם בגדר של בלי גבול וסוף, והם מתפשטים עד אין שיעור וערך, וכדמיון אור האין סוף ב"ה המתלבש בהן.

התפשטות הקו לאין שיעור מורה על ענין 'בלי גבול' שבתוך מקום הגבול
יש לדמות זה לצירוף הקו שיכול להתפשט בלי שיעור

וגבול, והיינו שכלל שהקו מתארך ומתגדל יותר, עדיין יכולים להוסיף עליו יותר ויותר ולהאריך אותו עד אין שיעור, ואפילו אם יגמר אורך הקו, עדיין אפשר לפשט אותו עוד בריבוי יתרה, ואין סוף כלל לכל מה שיכולים להרבות בצירוף הקו. הרי שהגם שהוא רק קו פשוט, והיינו שהוא נקודה דקה בעלמא ואין בו התפשטות לכל הצדדים - המורה שכל מהותו הוא מציאות של גבול וצמצום שאין בו הרחבה הכוללת את הכל, בכל זאת יש בו ענין של 'אין סוף', כי עצמות הגבול הזה מתפשט בבחי' בלי גבול.

כדמיון הזה הם כל מידות העליונות
ומזה נבין גם כן לענין מידותיו העליונות יתברך, שאע"פ שכולם הם בבחי' גבול וצמצום, שהרי כל אחת מהם היא מיוחדת ומוגדרת בשם מדה פלוגית ופלוגית, ונמצא שהיהם מצומצמים בגדרי המדה הזאת בלבד, מכל מקום כולם מתפשטים ומתרחבים בלי גבול ושיעור, ושורה

ב.

מיחד כאחד עשר ספירות: כח האחדות הנמצאת במידות העליונות

כציבור שלם לענין תפלה בצבור ולכל דבר שבקדושה, שכל בי עשרה שכינתא שריא (סנהדרין לט.).

והענין בזה, כי מתחילה נחשב כל אדם כאיש פרטי בלבד, וכשיש תשעה בני אדם שעדיין לא הצטרפו להיות ציבור אחד שלם, הרי עדיין זה נחשב רק שיש כאן כמה אנשים פרטיים, פלוגי ופלוגי וכו', שאין כל אחד מהם מצטרף לחבירו, אלא עומד כאדם פרטי בלבד.

אך כאשר הצטרף כאן מגין שלם של עשרה בני אדם, הנה מעתה נתבטלה מהם המדרגה הפרטית של כל אחד ואחד, וחל עליהם שם כללי של 'ציבור', והיינו שמעתה אין כל אחד מעשרה האלו נחשב כפלוגי ופלוגי בלבד, אלא שנתעלה כל מהותו להיות חלק מהכלל השלם, ונשתנה שמו לטובה להיקרא בשם חלק מהציבור. ומדרגת ה'כלל' הזו מבטלת את כל מהותו הפרטית שבה היה עומד מתחילה, שבחינתו העצמית והפרטית מתבטלת לעומת הכלל הזה, ומעתה לא נחשב כאילו יש כאן עשרה אנשים פרטיים, אלא יש כאן כלל אחד שלם של 'ציבור'.

והנה מצד דרגת הכלל אין שום מעלה ועדיפות לאחד על השני, כי אין מתחשבים כלל בעצם מהותו ומעלתו של האיש, אלא כל אחד נחשב כשותף שוה עם חבירו בהשתלמות הכלל הזה של ציבור השלם, והצדק הגדול שוה הוא בזה לנער צעיר שאך זה עתה נעשה בר מצוה. והנה על הכלל המאוחד הזה שורה השכינה הק' כדברי הגמ' הנ"ל, שעתה יכולים לומר קדיש וברכו וכו' וכל דבר שבקדושה.

כל מדה עליונה נחשבת רק כחלק מקומה השלימה של הספירות

וככה ממש מתבאר ענין האחדות וההצטרפות הנמצאת בין כל ספירות העליונות. והיינו, שהקב"ה העמיד אותן באופן שאין כל אחת מהן נחשבת כמדה פרטית בלבד, וכאילו היא פועלת לעצמה מכל מהותה ועצמותה הבלבדית, אלא כל אחת מהן נחשבת רק כחלק מקומה אחת השלימה של עשר ספירות, ופועלת כל אחת ואחת מהן היא כחלק מהכלל הזה בלבד, ולא כמדה כשלעצמה, ואדרבה, כל מהותה העצמית מתבטלת לעומת הכלל השלם של עשר הספירות. ונמצא שבאמת אין לפניה עשר ספירות יחידיות, אלא יש כאן קומה אחת שלימה הכוללת בתוכה עשר ספירות, וכולם נחשבים רק כמו חלק מקומה זו, ואינם עולים בשם נפרד כלל.

בהן מהות של אין סוף, ובוהם הם דומים למהותו ועצמותו יתברך המתלבש בהן.

אור הא"ס שבבחי' 'בלי גבול' ממש - התלבש בבחי' האין סוף שבתוך הגבול

ונמצא לפי זה, שאור האין סוף ב"ה שאין בו שום צמצום כלל, והוא למעלה מן הגבול לגמרי, מתלבש ומתגלה במקום הגבול - שהם המידות העליונות - שהינם גם כן בבחינת אין סוף, והיינו שכביכול הליבש עצמו בתוך לבושים וצמצומים כאלו שהינם ג"כ בגדר אין סוף כמותו. אלא שקודם הבריאה וההתגלות הזאת היה הוא יתברך בגדר 'לית מחשבה תפיסה ביה כלל', והיינו בבחי' בלי גבול ממש בלא התלבשות והסתר כלל למהותו ועצמותו יתברך, ואילו עתה לאחר שנבראו העולמות מתלבש הוא בתוך מהות ה'אין סוף' שבתוך הגבול והצמצום. אך מכל מקום לעולם נשאר הוא בבחי' אין סוף ולמעלה מן הגבול.

הגוונים של הקשת נמשכים ממאור השמש
עוד יש לדמות הדבר לאור השמש, שהוא אור אחד פשוט שאין בו חילוק מראות שונות. אך באמת נודע שאור השמש כולל בתוכו את כל הגוונים שבעולם, שכל המראות והגוונים שאנו רואים בקשת באים מאור השמש, רק שענין הקשת הוא שאור השמש מתחלק ומתפרד ונעשה ממנו ריבוי גוונים של הקשת.

אור השמש הוא אור האחדות ואיננו צירוף של הפרטים בלבד

אך מכל מקום כאשר הם עולים לשרושם, הרי כל המראות האלו מתבטלות לאורו הפשוט של השמש, ואינם מאירות באורם הפרטית כלל, שהרי אור השמש הוא אור יחיד בלבד, ואיננו מצורף מהרבה גוונים שנתפשטו ממנו בקשת. הרי שבאשר כל המראות מצטרפות ועולות למקורן הכולל אותן כאחד, חל עליהם שם חדש, שהוא אור האחדות של השמש, הנעשה מכל צירוף הכלל, והוא גוון שונה מהמראות הפרטיות של כל אחד מהם, ולכן כל גוון מהם בטל ומבוטל לעומת אור האחדות הזה של השמש.

האחדות בין המידות מצד שלימות כח הכלל שבהן
ועל דרך הזה נמי הוא ענין ההתכללות והאחדות שיש בין כל הספירות, שהוא מה ששורה עליהם מדרגת הכלל והאחדות הגמורה, עד שכל אחת מהן אינה עומדת לעצמה אלא נחשבת רק כחלק מכלל השלם הזה, ובוהם הם דומים לבחי' האחדות העליונה של הקב"ה.

קשה מדוע אין המידות נחשבות כמו חילוקי גווני הקשת

וביתר עומק, וגם להבין האיך אכן נחשבות כל המידות ככלל אחד שלם שאין כל אחת מהן עולה בשם כלל, ולכאורה היה להן להיות דומה לחילוקי מראות הקשת שאינם עומדים במקורן ובשרושן ואכן מחולקות המה להרבה גוונים שונות, ואם כן מדוע נחשבו כל הספירות רק כחלק מהכלל ולא כמו מדה וספירה פרטית בלבד.

כל המידות מתכללות זו בזו
והביאור בזה, כי באמת האחדות הנמצאת בענין הספירות איננה רק במה שכולם מתאחדים ומתחברים להיות ככלל אחד שלם, אלא יותר מכך, שבאמת אין שום פירוד בין המידות כלל, לפי שכל מדה ומדה כוללה מחברתה, ואין שום מדה מכל המידות העליונות שלא

תהא בה התכללות גמורה ממידות האחרות.

וכגון בענין מדת החסד, הרי הגם שבפשטות אין בה כי אם חסד בלבד, בכל זאת ידוע שהיא כלולה גם משאר המידות, שיש בה בחי' גבורה שבחסד, ותפארת שבחסד, וכן הלאה, וכמו כן מדת הגבורה כלולה מכל המידות, חסד שבגבורה, תפארת שבגבורה וכו'. וכמו כן שאר כל המידות, כולם כלולים ומתכללים זו בזו, עד שאין שום מדה ספירה העומדת בעצמה ובלבדה, אלא יש ביניהם אחדות גמורה.

בכל חלקי הבריאה יש ענין התכללות

ולא זו בלבד, אלא שכל הבריאה כולה וכל חלקיה מתאחדות המה זו בזו. וכגון בענין חילוקי ארבעת העולמות אצילות בריאה יצירה ועשיה, הנה נודע שיש

בכל עולם ועולם מהם כל בחינה ומדרגה מארבעתן. וכמו שיש בעולם העשיה 'אצילות דעשיה' ו'בריאה דעשיה' וכו', וכן בשאר העולמות. וכן הדבר בכל הדברים שבעולם שכולם כלולים זה בזה ומתאחדים המה לאחדים ממש.

אור אחדות הבורא מאחדת כל הספירות והנבראים

והטעם בזה, כי כל אלו נמשכים המה מאורו וזיוו הגדול של האין סוף ב"ה, ומאיר בכלם אור אחדות הבורא ית"ש המחיה את כולם, ואין כל אלו אלא לבושים שהקב"ה מסתתר עצמו בהן ומגלה את עצמו על ידם לנבראים. והגם שכדי שיוכל הש"ת להתגלות בהן צריכין הן להיות בבחי' גבול וצמצום כדי שיוכלו הנבראים לקבל, וכדברי התניא כאן, בכל זאת הרי כולם

ג.

כל בי עשרה שכינתא שריא - מצד ההתבטלות של כל פרט מהם

בהיכל היתה כדי שיעמוד שם ביחד עם השכינה הק'.

'קצר המצע להשתרע'

אך על זה אמר הכתוב (ישעיה כח, ט) 'פי קצר המצע מן השתרע וְהַמְסָכָה צָרָה קִהְתָּפְנִי, ואמרינו בגמ' (סנהדרין קג:) 'מאי כי קצר המצע מהשתרע, אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, קצר המצע זה מלהשתרע עליו שני רעים כאחד, והוא ממש אותו הדבר שאמרו ז"ל על גסות הרוח כנ"ל, כי אכן גם מדת הגאות נחשבת כמו ענדות צלם בהיכל, כי גם היא גורם להרחקת והסתלקות השראת השכינה מעליו, כי אין אני והוא יכולין לדור ביחד בעולם.

הצטרפות הכלל מתבטלת ישותו ויחודיותו של כל אחד

אך כאשר מצטרפים יחד עשרה בני אדם ונעשה כלל שלם של 'ציבור', הרי בזה נחשב שבטל האני וה'ישות' של האדם הפרטי, וזה כמו שנתבאר לעיל שעניניו של 'ציבור' הוא שאין כל אחד מאנשים האלו נחשב לנברא פרטי לעצמו, כי אין מתחשבים כלל עם מהותו ומעלתו המיוחדת של כל אחד המצטרף כאן, אלא כל אחד חשוב רק כחלק מהכלל הגדול, ומצד הכלל אין שום מעלה ועדיפות לאחד על השני, ובטל כל 'יחידותו של כל אחד מהציבור. וכאשר איש הפרטי מצטרף להיות חלק מהציבור, היינו שהוא מכיר את הקדושה הבאה מזה הציבור, ומבטל הוא את ישותו לכלל הציבור, ומרגיש שאין הוא חשוב כלל בדבר פרטי ונפרד, וע"י כך ראוי שתשרה עליו השכינה.

רמז לדבר מחכמת החשבון

[ולפי שהחכמה האלוקית חכמת התורה נמצאת גם בכל דבר של עוה"ז, הנה יש לרמוז את דברינו הנ"ל גם בחכמת החשבון, שבה כותבים את המספרים (נומרון) בדרך יחידות, עשיריות, מאות ואלפים וכו'. כי הנה כאשר חושבים מספר היחידות עולה המנין עד מספר תשעה, ומספר עשרה הוא כלל של כל היחידות שעד הנה. והיינו שכל אחד מהמספרים עד תשעה היה נחשב לדבר נפרד בפני עצמו, ומספר העשרה כללם לאחד.

בהתכללות היחידות למנין העשיריות כותבים מספר 'אפס' במקומם הראשון

והנה אח"כ מתחיל סדר העשיריות, שהם דומים ממש כמו מנין היחידות, אלא שבמקום שהיה בתחילה מספר היחידות, אחד ושנים ושלושה וכו' יש שם עתה מספר 'אפס' [0], ורק בצדה השמאלי מוסיפים מספר אחד ושנים ושלושה וכו' של העשיריות.

ונרמז בזה, שכאשר נתכללו כל היחידות לאחד במספר עשרה, נתבטלה ישותו ומהותו הפרטי של כל אחד מהם

נמשכים מאור האחדות, וגם הלבושים בהכרח שיתדמו אל האור המאיר ומתלבש בהן כנ"ל, ונמצא שגם בתוך הפירוד וההגבלות של כל הספירות והברואים מופיע אור אחדות הבורא הכולל ומאחד אותן כולם כאחד.

שלימות ה'בלי גבול' שבספירות - מצד התכללותן זו בזו

וזהו גם כן מדרגת ה'בלי גבול' השלם הנמצאת בתוך הספירות, כי אכן אין כל אחת מהן מוגבלת ומחולקת לעצמה, אלא היא מתכללת עם השניה, ואם כן היא אכן בגדר אין סוף, שהרי גם מדתה ומהותה הפרטית איננה מוגבלת ממש, אלא היא כלולה בחברתה, ונמצא שהיא דומה ממש לבחי' האין סוף של הבורא ית"ש המתלבש בהן.

ונעשו כ'אפס' לעומת כלל העשרה, כי כל הפרטים נעשו ככלל אחד 'עשרה', ועל כן מן אחד א"כ כבר מציינים את העשרה במספר '1'. ורק שמעתה ישנם פרטים חדשים שבחשבון העשיריות - שהם הם הנרשמים עתה מן הצד במקומם החדש.

בחשבון המאות בטלים פרטי העשיריות

והנה כאשר עולים כל מנין העשיריות ומצטרפים לכלל חדש של חשבון המאות, מתבטלים עתה כל מעלות הפרטיות שהיו עד הנה בחשבון העשיריות, וכולם בטלים למנין החדש של 'מאה', ועל כן שוב רושמים במקומם מספר האפס להורות שגם מעלת העשיריות נתבטלה לעומת מדרגת המאות, כי כל המספרים ההם, עשרה עשרים שלושים וכו', נעשו כלל אחד גדול במנין המאה, ונעשה בהם מדרגה חדשה של ביטול, כי נכגד מספר המאה אינם עולים בשם כלל.

(ואכן מצינו בחז"ל מעלת ה'מאה' על הפחות ממנו, וכמו שדרשו בפסוק (ויקרא כו, ה) ראה שם בפרש"י בשם תו"כ) 'ורדפו מכם חמשה מאה, ומאה מכם רבבה ירדופו', וכן בעוד מקומות).

מורה לכח הביטול המתהווה ע"י יצירת הכלל

וכן הדבר הלאה בחשבון כל המספרים, שכפי כמה שעולים יותר במספר, מתהווה לעומתו ביטול חדש למדרגה הפחותה ממנה, כי כולם עולים ומתכללים בכלל החדש, וכנגדו אין חילוק ועדיפות במדרגת הפרטים הקטנים, ועל זה כותבים במקומם את צורת ה'אפס' המורה על ביטול מעלת הכללים הקודמים. והרי זה מורה לענין שנתבאר, שכל שנוצר כלל גבוה יותר, שורה ביטול הישות על מציאות הקודם, כי הוא נכלל ומתבטל בתוך הכלל החדש].

תפלת הציבור - היינו שהשכינה הק' מתפללת לקונה

ואכן ע"י השראת השכינה שחלה על הציבור נעשה כל אדם מהציבור ממש כחלק מהשכינה הק', ובטלים כל הישות העצמית של כל אחד ממנו. שהרי כאשר אדם נברא מתפלל לעצמו בלא שיהא חלק מציבור, הרי זה נחשב שאיש פלוני ופלוני מתפלל, ואילו כאשר ישנם ציבור אנשים המתחננים לפני קונם וצורם, אין זה נחשב שכל אחד ואחד מתפלל בפני עצמו, וכאילו פלוני ופלוני הוא המתפלל, אלא מעתה נחשב שהשכינה הק' היא המתפללת לפני קונה, כי כל אחד מהמנין אינו חשוב כאיש פרטי בלבד, אלא הוא כחלק מהשכינה הק', וכאשר הוא מוציא תיבות התפילה מפיו נחשב הדבר כאילו השכינה הק' אומרת תיבות הללו, וזה ענין 'תפלה שגרוה בפני', וזהו שלימות ביטול הנברא אל בוראו יתברך.

נקודות:

פירוש השראת השכינה היינו שיש כאן גילוי שכינה, ומופיע ומתגלה הענין ש'מלא כל הארץ כבודו' ו'לית אתר פנוי מיניה', ושאינן שום מציאות אמיתית לכל הנבראים, מלבד הקב"ה בעצמו שהוא המציאות האמיתית והיחידה. ואם כן כאשר האדם הנברא חושב עצמו ל'יש' ודבר נפרד, הרי זו סתירה גמורה לכל ענין השראת השכינה

ע"י השראת השכינה שחלה על הציבור נעשה כל אדם מהציבור ממש כחלק מהשכינה הק', ובטלים כל הישות העצמית של כל אחד ממנו. שהרי כאשר אדם נברא מתפלל לעצמו הרי זה נחשב שאיש פלוני ופלוני מתפלל, ואילו כאשר ישנם ציבור אנשים המתחננים לפני קונם וצורם, אין זה נחשב שכל אחד ואחד מתפלל בפני עצמו, וכאילו פלוני ופלוני הוא המתפלל, אלא מעתה נחשב שהשכינה הק' היא המתפללת לפני קונה

ולא מיושבי קרנות: הצרה צרורה של 'בטלה'

א. טוב לגבר כי ישא עול: מהותו של אדם שהוא 'נושא בעול'

מהותו של אדם - להיות טרוד ולא 'הולך בטל' | אדם הראשון היה בגדר 'הולך' - עולה ומתעלה | עבודתו היתה באופן של תענוג ולא בדרך יגיעה | הקב"ה נותן עצות לאדם איך להגיע לתיקונו | עול הפרנסה מזכך את נפש האדם | בדורינו יותר עולול האדם ליפול ליצר הבטלה | מי שאינו מנצל את זמנו אינו בגדר 'אדם'

ב. ודברת במ: 'חסיד' ישע נייעס' והמסתעף אינו בכלל 'דרך החסידות'

היצר הרע בלבד את כל המושג 'חסידות' | כל מיני טפלים פסולים הפכו להיות חלק של דרך החסידות | אין ביניהם ולדרך החסידות ולא כלום | הוא עולול בסופו להרוס את ה'שלוש בית' שלו | בחור צריך להכין את עצמו לקראת החיים אחר הנישואין | לפעמים יש תקווה שדוקא מתוך המצב הירוד יתעשת ויתחזק

ג. ובדחי רבנן: להשתמש עם החלק ה'טוב' של מדת הליצנות

תתרחק מליצנות אבל היזהר ממרה שחורה | לרומם את עצמו ואת הסביבה ע"י אמירת דברי צחות | גם חסידים ואנשי מעשה היו מורגלים לומר דברי חידוד ושיחה נאה | הגוף מצד מהותו מושך לעצבות | שמחה ומצב רוח מרומם אינו סתירה לכובד ראש | מפשירים את המתח עם 'גלייך ווערטל' ותיכף חוזרים לעבודת השם | מעשי האדם עושים רושם בכל העולמות

א.

טוב לגבר כי ישא עול: מהותו של אדם שהוא 'נושא בעול'

נקודות:

בשעה שהשי"ת ברא את אדם הראשון והכניסו לגן עדן ציוה עליו לעבוד בגן זה כמו"ש: "לְעִבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ". דהיינו שגם לפני החטא ידע הקב"ה איזה 'סוג' בריאה הוא האדם - הוא מוכרח להיות שקוע במעשים טרוד בענייניו מבוקר ועד ערב. אסור לו לשבת בבטלה אפילו לא לזמן מועט. אלא שאז בגן עדן היתה התעסקות בעולמות נעלים ונשגבים

כשאדם 'עובד' בעבודת השם, הנה עם הזמן במוקדם או במאוחר בוודאי יראה שכבר אינו דורך על מקומו הראשון; אם אדם לוקח על עצמו לעבוד על תיקון מידותיו, הנה במשך הזמן ירגיש שמידותיו מתעדינים ומשתפרים. אם אדם מייגע את עצמו להחזיר בליבו יראת שמים, ירגיש במהלך הימים הרגשה עמוקה יותר של יראת שמים. אם אדם משקיע כוחות בתפילה יזכה אט אט להרגיש יותר ויותר שהינו עומד לפני המלך. אם אדם מקבל עליו עול תורה והינו עמל וייגע בתורה יזכה במהלך הזמן להבין ולזכור את התורה ביתר שאת וביתר עוז. כי האדם מוכרח להתעלות! המהות של האדם היא - שהוא 'הולך'! זו היתה צורתו של אדם הראשון בגן עדן - הוא הלך והתעלה במעלות רמות ונשגבות.

כי אם עשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי

אחרי שחטא אדם הראשון גירשו השי"ת מגן עדן וירד ממדרגתו וכבר לא היתה עבודתו כולה רק 'לעבדה ולשמרה'. אם עד שחטא יכול היה לבוא לשלימות הראויה לו על ידי התעסקות רק עם רוחניות והתעלות ממדרגה למדרגה, הנה מעתה עליו להתעסק עם עוד 'עבודות' ורק על ידיהם יהיה בכוחו להשיג את שלימותו ואת תיקונו.

השי"ת ברוב רחמי וחסדיו על האדם הכין עבורו 'עסקים' אחרים שעל ידם יזכה להגיע אל תכליתו.

ומאז ומקדם הקב"ה מנהיג את העולם בסדר הזה, וכפי שרואים בהרבה מצבים בתורה. בשעה שאדם - יחיד או רבים - איבד איזו דרגה שהיתה לו ונפל למעמד פחות מחמת שלא היה ראוי לדרגה הקודמת, הנה תיכף המציא לו השי"ת עצות חדשות שעל ידם יבוא לתיקונו. כעת אחרי שנפל האדם ממדרגתו

בענייניו מבוקר ועד ערב. אסור לו לשבת בבטלה אפילו לא לזמן מועט. אלא שאז בגן עדן היתה התעסקות בעולמות נעלים ונשגבים, כל מעשיו וטרדותיו היו רק בענייני רוחניות, וגם ברוחניות לא היתה עבודתו בעבודות קשות של מלחמת היצר ויגיעת התורה - מלאכתו לא היתה בעמל ויגיעה - אלא שומה היה עליו להשיג שלימות הנפש. כל מהותו של אדם הראשון היתה - להיות בגדר 'הולך'! וכל מהלך עבודתו היה - להיות עולה ומתעלה, מדרגה אחר מדרגה, מתוך מטרה להשיג את תכלית השלימות.

איכות האדם נמדדת בכמה הוא בגדר 'הולך'

והכלל הזה עומד בתוקפו עד היום הזה; אם רוצים לבחון ולדעת את איכותו וטיבו של בן אדם - האם הוא בנוי ומיוסד כהוגן, האם הוא אכן בגדר 'אדם'?! צריכים לבדוק אחריו האם הוא בגדר 'הולך'. כי אדם שנפשו בנויה על יסודות איתנים צריך תמיד להיות בגדר 'הולך' - מדרגה לדרגה. לא דוקא התעלות בולטת כל כך, עד שירגיש בבירור שאכן הוא עולה ומתעלה, אבל במשך הזמן, מתקופה לתקופה, בודאי ירגיש ויבין שכבר אינו כתמול שלשום. [ופעמים יתכן שאחרים זולתו יבחינו יותר טוב ממנו שהתעלה].

פרק ו'

וַתִּרְאֶה כִּי טָבַע הָאָדָם כְּבֶד מְאֹד, כִּי עֲפָרְיֹת הִתְקַמְּרִיֹת גַּם, עַל כֵּן לֹא יִחַפֵּץ הָאָדָם כְּמִרְחַ וּמְלֹאכָה, וּמִי שְׂרוּצָה לְיָבוֹת לְעִבּוּדַת הַפּוֹרָא וּתְבַרָה, צָרִיד שְׂיִתְגַּבֵּר נֶגֶד מִטְּבֵעוֹ עֲצָמוֹ וּתְגַבֵּר וַיִּזְדָּרֵז, שְׂאֵם הוּא מֵיָחַ עֲצָמוֹ כִּד כְּבִדוֹתוֹ, וְדָאֵי הוּא שְׂלֵא יִצְלִיחַ, וְהוּא מִה שְׂאֵמֵר הַתְּנַא (אבות ה, כ), "הוּי עוֹ פְּנֵמֵר וְקַל פְּנֵשֵׁר רִין כְּצָכִי וְנִבּוֹר כְּצָרִי לְעִשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיד שְׂבִשְׂמִיִם"

כמה סוגי ליצנות - תמצית הדברים

המסילת ישרים מדבר כאן בפרק אודות חומר האיסור של 'ליצנות' ועד כמה היא 'מפסיד' של הזהירות וסכנה לרוחניות של האדם. כבר הארכנו בביאור המושג 'ליצנות'; שאצל כמה וכמה זו תוצאה מכך שבעומק הנפש הם אכן מתייחסים בכובד ראש לחייהם, אמנם כיון שלמעשה אינם רוצים לשאת על עצמם את עול העבודה של תורה ומצוות, לכן הם בונים סביבם חומה של ליצנות, כדי שדברי המוסר והתוכחות שהם שומעים לא יעיקו על מצפונם ויחייבו אותם להתעורר לעבודת השם. ואילו אצל אחרים - המצב יותר גרוע - זו תנועה בנפש של אדם שכלל אינו מעריך אחריות, כובד ראש ורצינות. הסיבה לכך שהוא מתלוצץ מדברים בעלי ערך היא, כי הוא אכן בז להם בליבו. עד כאן תמצית הדברים.

יושבי קרנות - סוג של ליצנות

אולם ישנו עוד סוג של ליצנות; אדם שיושב חֶסֶר מעש ומבלה את יומו ואת זמנו בבטלה, מה שנקרא בלשוננו 'א לייד-גייער'. הגם שבספרים כשמדברים אודות ליצנות, אין מכנים את הבטלה בגדר ליצנות, אלא מכנים אותם - 'יושבי קרנות', אבל למעשה הרי היושבי קרנות נמשכים אחר ליצנות אמיתית - הליצנות שהמסילת ישרים מדבר אודותיה. ונתבונן אפוא קמעה במהותו של אדם זה.

האדם הוא מהות של 'טרוד בעסקיו'

בשעה שהשי"ת ברא את אדם הראשון והכניסו לגן עדן ציוה עליו לעבוד בגן זה כמו"ש (בראשית ב, טו): "וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָהּ וּלְשָׁמְרָה". דהיינו שגם לפני החטא ידע הקב"ה איזה 'סוג' בריאה הוא האדם - הוא מוכרח להיות שקוע במעשים טרוד

יש כמה 'רווחים' ברוחניות שהם פועל יוצא מעול הפרנסה; וכגון, עצם הדבר שהוא נושא רחיים על צווארו, כבר גורם לו להיות אדם בעל כובד ראש. עליו להתחזק באמונה – הוא יודע שעליו להרים עיניו לשמים ולבקש מהש"ת שההשקעה שלו תניב פירות, וכן כל אותם מצבים שהוא רואה 'השגחה פרטית' בחוש, הנה במשך הזמן הם מקרבים אותו לאמונה

~

צריכים להחזיק ראש: כל הטפלים הללו שמצויים בין 'חסידים' – אינם חסידות כלל ועיקר! ובחור שמדבר אודות הדברים הללו אינו נקרא חסיד'ישע בחור! אדרבה, זהו ממש היפך החסידות! ומי שנכנס באיזה פתח לדרך העקלקלה הזאת, הינו הולך ושוקע בה עמוק עמוק עד שנהפך להיות יושב קרנות על קרבו וכרעיו

הראשונה הוא יצטרך להגיע לכמה מיני עצות, שהעצות הללו יביאוהו לאותה שלימות שהיה צריך להשיג לפי הכוונה הראשונה. **דהיינו, המטרה היא אותה מטרה דלכתחילה - רק האמצעי השתנה. הדרך כבר אינה הדרך דלכתחילה.**

לימוד התורה הוא מעין העבודה של אדם הראשון קודם החטא

והנה בדרך 'החדשה' שנתן השי"ת לאדם אחרי החטא ישנו שני מהלכים - והאחד עדיף על זולתו. הדרך העדיפה, הלכתחילה שבלכתחילה, היא הדרך של 'גייעה בתורה' - לשבת ולהגות בתורה בהתמדה יומם ולילה, להיות שקוע בתורה ובעבודת השם ביגיעה ובעמל. 'תורתו אומנותו' במלוא מובן המילה.

האדם שזוכה ללכת בדרך זו, דומה קצת לבחינה של אדם הראשון קודם החטא, כי גם עתה הוא מתעסק עם רוחנית, הגם שהוא צריך 'לעמול' בעבודה זו - שלא כמו אדם הראשון שכל עבודתו היתה בתענוג ונחת ובלא עמל כלל - אבל עדיין זה 'עבודה' של תורה, יש בעבודה זו איזה מעין של אדם הראשון קודם החטא.

עול מלכות ועול דרך ארץ

אם אדם אינו זוכה לקבל על עצמו עול תורה ולהגות בתורה יומם ולילה, הוא לא מסוגל להשים עצמו כשור לעול וכחומר למשא בעבודת ה', הנה הכין והזמין לו השי"ת עצה אחרת לתיקונו - העצה של 'בזעת אפך תאכל לחם'. השי"ת אומר בזאת לאדם: "אם אינך מקדיש את עצמך לעבודת ה', אתה לא מסוגל לזכך את נפשך על ידי הגיעה והעמל בתורה - לך ותעבוד בעולם הגשמי. תעבוד את האדמה ושם תמצא את התיקונים לנפשך! **אפס, כי דבר אחד ברור ומוסכם, אסור לך להיות 'הולך בטל'**, כי מהות הנפש שלך נוצרה להיות טרודה ועסוקה בעבודה. היות שאתה כבר לא במצב שאפשר לסמוך עליך שתלך ותעבוד מרצונך כמו שניתן היה לסמוך על אדם הראשון קודם שחטא שיהא תמיד בגדר 'הולך' - אשר אכן לכך נתתי לו מנוחה מעמל כדכתיב 'ויניחהו בגן עדן', בגן עדן היית במנוחה, שום יצר נוצר לא אמר

לך מה לעשות - אבל כעת אחר החטא הרי לא תכניס עצמך מתחת עול העבודה מרצונך, לכן הבריאה עצמה תכריח אותך לעבוד! לא יהיה לך מה לאכול אם לא תצא לעבוד. החיים עצמם יכריחו אותך להביא טרף לביתך".

עול הפרנסה מזככת את האדם

הצורך שייצא אדם לפועלו ולעבודתו עדי ערב לצורך פרנסתו מלבד היותו 'היכי תמציי' כדי שהאדם לא יתהלך באפס מעשה, הנה היא עצה אמיתית עבור האדם כדי להביאו אל תכליתו - להיכן שהיה עליו להגיע קודם החטא. **העמל והגיעה להשיג את פת לחמו וכדי חיינו מזככים ומצרפים את נפשו. ההשתדלות אחר הפרנסה היא תיקון עבור האדם,** וכמו עונש שמכניע את הנפש - האדם נכנע ונהיה שפל ברך. גאוותו מתפוררת ונפשו מתלטשת ומתענדת.

יש כמה 'רווחים' ברוחניות שהם פועל יוצא מעול הפרנסה; וכגון, עצם הדבר שהוא נושא רחיים על צווארו, כבר גורם לו להיות אדם בעל כובד ראש. עליו להתחזק באמונה - הוא יודע שעליו להרים עיניו לשמים ולבקש מהשי"ת שההשקעה שלו תניב פירות, וכן כל אותם מצבים שהוא רואה 'השגחה פרטית' בחוש, הנה במשך הזמן הם מקרבים אותו לאמונה, הוא רואה את יד ה' בכל אשר פונה. כמו כן כל הניסיונות שאורבים לפתחו - ניסיונות של ישרות בממון שלא ירמה ולא ישקר, הניסיונות בעניני קדושה, הניסיונות של תפילה במנין והניסיונות שלא לבטל את ה'קביעת עיתים' שלו - כל אלו מקרבים אותו לה'. כך ישנם בכל תחום הפרנסה פרטים ופרטי פרטים שכולם יחד מצטרפים לידי מהלך וסדר שלם, שהשי"ת הכין לו מראשית כדי ששיגי את תכליתו ויזכה לאחרית ותקווה טובה.

הבטלה והשעמום מוציאים את האדם מגדר 'בן אדם'

דבר אחד ברור ומוסכם מעל כל ספק מראשית יצירתו של אדם הראשון עד היום הזה: "סתם להסתובב באפס מעש לא יעלה על הדעת כלל"; אדם שמתהלך אנה ואנה עם ידיים שלובות אינו

ב.

ודברת בם: 'חסידי'ישע נייעס' והמסתערף אינו בכלל 'דרך החסידות'

בגדר 'בן אדם'! הלא אין לו דרך איך להגיע לתיקונו, הוא לא לומד ולא עובד... איך יבוא כזה אדם לידי הכנעת הנפש? איך יבוא אדם זה לידי כובד ראש? אדרבה עצם ההתבטלות הרי תפיל אותו לכל הקלקולים רח"ל כמו שאמרו חז"ל במשנה (כתובות פ"ה מ"ה) "שהבטלה מביאה לידי שעמום". לא רק שאינו מגיע לתיקונו הנצרך, אלא הוא עוד מוסיף ומקלקל את מצבו גרוע ממה שהיה. וכל כך חמור הוא הבטלה עד שחז"ל (סנהדרין כ"ד): פסלו לעדות את 'המשחק בקוביא' - משום שאינו מן הישוב.

בנפשו יביא לחמו

בימינו יש בענין זה ניסיון גדול, כי בזמנים שעברו כמעט ולא עמדו בפני האדם שתי ברירות, אם רצה להביא פרוסת לחם לביתו היה מוכרח לצאת לעבוד. לא היו כל מיני תוכניות סיוע מהממשלה או ארגוני חסד שעוזרים לאנשים נצרכים ומסייעים בעדם לכלכל את ביתם. גם כוללים שתומכים בלומדי תורה לא היו בעבר, ממילא לא היה שום דרך להתחמק מיגיעת כפיים, כמעט כל אחד היה מוכרח להתעסק במשא ומתן כדי להחיות את בני ביתו.

היצר גונב מהאדם את העצה שנתן לו השי"ת

בזמננו הגם שבחסדי שמים זכינו להרחבה שלא היה בדורות הקודמים, אמנם בד בבד כרוך בזה ניסיון שדורנו צריך להתמודד איתו, וזהו המושג של להיות 'יושב בטל' - ישנם אנשים שמתהלכים בבטלה. הוא מבלה את זמנו להבל ולריק, אין לו מה לעשות עם הזמן שלו, עם פרנסה הוא מסתדר באיזה אופן... לקבל על עצמו עול תורה הרי אינו רוצה, נו, מה יעשה עם היום שלו, הוא יושב ומתבטל, הולך לכאן ופונה לשם ומדבר על דא ועל הא, כך עוברים עליו ימים חדשים ושנים, והאדם יורד לטמיון רח"ל. זהו יצר הרע נורא שיש בזמננו, לגנוב מהאדם את המתנה של 'בזעת אפך תאכל לחם' שהשי"ת העניק לאדם אחר החטא כדי שיגיע לתיקונו.

(קרעמל) שלא נושאים עליהם עול של פרנסה - הם לא עמלים בעבודתם על המחיה ועל הכלכלה - הרי שכל ה'אוויר' שלהם הוא אויר של ליצנות, הקלות ראש תופסת מקום בראש ולא ירחק הרגע שיבואו להתלוצץ גם מדברים חשובים, כמו מנהגי ישראל או גדרים ותקנות שיש בכמה קהילות וכדומה כמ"ש (קהלת י, יט): "בְּרֵב דְּבָרִים לֹא יִהְיֶה פֶשַׁע".

לא לעוות את דרך החסידות

בדור ירוד זה שורר בלבול הדעת בכל תחום, אם

בגשמיות ולא ברוחניות - דברי הבל ורעות רוח. בשם 'ליצנות' יכונה

הכינוי ההולם ביותר לשמו של היצר הרע הזה הוא - 'ליצנות'. אדם שמתנהג כך נקרא לץ - לא פחות ולא יותר! וכשיושבים כמה אנשים בקאווע שטיבל ומבלים את זמנם להבל ולריק הרי זה נקרא 'מושב לצים'. הגם שאין זה הליצנות שמוזכר בספרי המוסר, אבל בדרך כלל זה יוביל לליצנות אמיתית - ללעוג מדברים חשובים וערכיים. כי כשיושבים 'חברה' לצים'

דיבורי סרק אינם חלק מדרך החסידות

כתוצאה מכך שאנשים מתהלכים אנה ואנה באפס מעש ושעמום מחריד - אין להם מה לעשות עם היום שלהם... יצוא יצא יצר הרע חדש שנקרא 'חסידי'ישע פאליטיקי'. היצר בנה ויצר מערכה שלימה שמושגתת מ'חסידי'ישע נייעס, חסידי'ישע מחלוקת', כתבי עת חסידיים וכל שאר כינויים דיליה, שמעסיקים את האדם והוא מעביר בהם את זמנו. לאנשים כבר יש מעתה על מה לשוחח ולפטפט שעות על גבי שעות... דברים שאין בהם שום תועלת לא

צריכים אכן להתנהל בכובד ראש, אבל מאידך אסור חלילה להתהלך בקדרות ומרה שחורה, לא צריכים להיות לחוצים ולחיות עם מהלך של: "אני אדם רציני ואני לא עושה ווערטלך". לא זו הדרך של יראי ה' ולא כך ראינו אצל חסידים ואנשי מעשה. פעמים רבות שתיבה אחת של בדחנות ואמרי שפר תועיל גדולות ונצורות. זה יכול להפוך מצב מן הקצה אל הקצה

~

אין שום סתירה בין עבודת השם מתוך התמסרות ואחריות וניצול הזמן, לבין ד' אמות של נעימות וקורת רוח. אפשר להיות ביישוב הדעת מוחלט ובד בבד להיות במצב רוח מרומם! שמחה נקרא: מצב רוח מרומם - לא הוללות ולא ליצנות. אדם צריך לדעת: קלות ראש הוא היפך כל התורה כולה. התורה היא מהות של כובד ראש!

גמגמת נפש ומורת רוח, ומכאן קצרה היא הדרך שכל הבית יתמלא "ששון ושמחה"...

לפעמים צומחת הישועה דוקא מתוך המצב הירוד הזה - הוא כבר קולט עד היכן הידרדר - האברך הלזה 'תופס את עצמו', הוא כבר לא יכול להרשות לעצמו להיות מאותם יושבי קרנות, והוא מקבל עליו עול תורה, הוא עושה לעצמו 'סדר היום' ופותח פרק חדש בחייו.

אבל אם האברך אינו רוצה לשנות את אורחות חייו, הוא כבר שקוע בתוך ההבלים הללו ואינו מסוגל לצאת משם, הנה עלול הוא לערער בכך את כל יסודות ביתו ולהביא את עצמו לכל מיני מחוזות שכלל וכלל לא ינעמו לו... לכן צריך בחור להטמיע ידיעה זו בקרבו עוד טרם יוצא לעולם: "אין לי שום שייכות עם חסידי'שע נייעס! אני לא מאזין להבלים הללו ואיני מדבר מהם כלל. אני לא מתעניין במאומה בכל הנייעס'לך הללו. חסידות אני קונה בספרי החסידות".

מערער את השלום בית'

הגם שמקוים שכל ה'שמועס' הזה אינו נוגע לבחור שנמצא בין כותלי הישיבה ואין זמנו פנוי להתבטל בדברים שאין בהם תועלת - צריכים אמנם לדבר אודות ענין זה בפני כל הבחורים. כי אם הם לא יכינו את עצמם לקראת זה בימי הבחורות, הרי שאחר כך, אחר הנישואין, לא יידעו ולא יבינו איך לוקחים את החיים ברצינות ובחשכה יתהלכו.

וחזיון נפרץ הוא לראות בעטיה של דרך זו - בעיות וצרות ב'שלום בית'. כי הבני בית רואים שה'צדיק' הזה אינו עושה כלום עם היום שלו, הוא הולך לכולל מאוחר וחוזר מתי שנח לו - ברצותו מאריך וברצותו מקצר, היא קולטת שהוא מבלה את זמנו בהבלים ודברי שטות שאינם מועילים כלום לא עבורו ולא עבורה ולא למשפחתו, וכמובן שהיא אינה מרוצה ואינה רווה מכך שום נחת רוח, אדרבה - יש לה מזה רק

אדם לא זהיר לשמור על יישוב הדעת 'ער האלט נישט קאפ' - הוא הולך ומתבלבל והוא נשאב לתוהו ובוהו. אחד מהדברים שהתעותותו מבלי הכר הוא - 'דרך החסידות'. יש יצר הרע מיוחד שאפשר לכנותו 'א חסידי'שע יצר הרע' - שאחת דאגתו שתמיד יהיה על מה לדבר... נייעס וסיפורים וכל מיני שיחות קודש מכל החצרות. הרבי הלך, הרבי הגיע, זה בכה וזה בכה. ואת כל הספיחין והטפלים הללו הוא 'מוכר' כחלק מדרך החסידות, וכאילו מי שמונח ושקוע בהבלים הללו - 'ער קאכט זיך אין דעם' - הוא אכן חסיד ראוי לשמו.

לכן צריכים להחזיק ראש: כל הטפלים הללו שמצויים בין 'חסידים' - אינם חסידות כלל ועיקר! ובחור שמדבר אודות הדברים הללו אינו נקרא חסידי'שע בחור! אדרבה, זהו ממש היפך החסידות! ומי שנכנס באיזה פתח לדרך העקלקלה הזאת, הינו הולך ושוקע בה עמוק עמוק עד שנהפך להיות יושב קרנות על קרבו וכרעיו, כל היום שלו מורכב מפאליטיק ולשון הרע, מחלוקת ודברים בטלים.

ג.

ובדחי רבנן: להשתמש עם החלק ה'טוב' של מדת הליצנות

ה'טוב' שיש בליצנות

אם מאריכים לדבר בגנות הליצנות, הנה כבר יכול בחור לדמות בנפשו שנדרש ממנו להתהלך עם ארשת פנים חמורת סבר, פנים חתומות בעלי מבט איום ועמוק, אסור לו להעלות על פניו בת שחוק ותנועה של קורת רוח. לכן כאשר מדברים בגנות הליצנות צריכים לכרוך בחזא מחתא את החיוב והמעלה להיות אדם שמח. ובאמת עצם מדת השמחה הוא סוגיא שלימה והרבה יש להאריך בה, אולם כאן נדבר מחלק השמחה שיש בו שייכות לליצנות, והיינו דרכם של יראי ה' לומר איזה דבר צחות וחידוד א' גליין ווערטלך - שזהו ה'טוב' שישנו בתוך קליפת הליצנות.

דרך מסורה

כבר בחז"ל מצינו שנהגו לומר דברי צחות כדאיתא בגמרא (שבת ל): "רבה פתח במילתא דבדיחותא ובדחי רבנן", וכן רואים בכמה מקומות שחז"ל השתמשו ב'שפה' של חידוד והלצה כדי להביע את דעתם. במשך כל הדורות נהגו כך הצדיקים, ואצל חסידי'שע אידן היתה הנהגה זו - לומר מילתא דבדיחותא ומליצה נאה - דבר נפוץ מאד ולא ראו בכך שום חיסרון.

הגם שהיו צדיקים שדרכם היתה באימה ויראה ואך לעיתים נדירות אמרו איזה דבר הלצה, אולם היו גם הרבה צדיקים שתמידין כסדרן היה שגור על לשונם איזה 'חריפות' וצחות אמרים, כמו רבינו ז"ע שתמיד היה על שפתותיו איזו 'ווארט' נאה ודבר צחות.

ושכר למרי נפש - 'לחיים' אידן'

הרמח"ל אומר כי הקב"ה ברא את היין ואת שאר המשקים המשכרים, כי

מאז הקללה של (בראשית ג, יז-ט): "בְּעֵצְבוֹן תֵּאָכְלֶנָּה כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְגו' כִּי עֵפָר אֶתָּה וְאֶל עֵפָר תֵּשׁוּב", הנה גוף האדם שנוצר מן העפר נמשך לעצבות, כמו שמצוי מאד בימינו שאנשים רבים סובלים על העצבים (נערוו) ומ'חרדות', ואם האדם לא 'מרים' את עצמו בשמחה, עלול הוא להגיע לידי דיכאון הנפש - ולא דוקא מחמת הדאגות הרובצים עליו, אלא מצד עצמו - כי הגוף מושך אחר העצבות. לכן צריך האדם לחזק את עצמו 'זיך אויפהייבן' ולהחזיק את עצמו ב'מצב רוח' טוב ובשמחה, ולעת כזאת נהגו יהודיים מפעם לפעם לעשות קצת "לחיים" ולרומם את המצב רוח. לא צריך לרקוד כל היום, אבל צריכים להיות במצב של שמחה רגועה ושלוה.

היין והשכר כך גם ה'גליין ווערטלך' יש בו קצת רפואה לעצבים המתוחים (נערוו), זה "פוחח" את הראש ומכניס מצב רוח נעים ורגוע. ולכן צריכים אנו ללכת במסילה שהלכו בה יהודים יראי ה' ולהשתמש בכלי זה, לומר - לפי הענין והצורך - מילתא דבדיחותא ודברי צחות המקילים על לב האדם ומרגיעים ומיישבים את דעתו. האדם צריך להיות ב'מצב' טוב - 'זיך האלטן פריש'.

החסיד - צהלתו בפניו

צריכים אכן להתנהל בכובד ראש, אבל מאידך אסור חלילה להתהלך בקדרות ומרה שחורה, לא צריכים להיות לחוצים ולחיות עם מהלך של: "אני אדם רציני ואני לא עושה ווערטלך". לא זו הדרך של יראי ה' ולא כך ראינו אצל חסידים ואנשי מעשה. פעמים רבות שתיבה אחת של בדחנות ואמרי שפר תועיל גדולות ונצורות. זה יכול להפוך מצב מן הקצה אל הקצה. כי לפעמים המצב סביב האדם לחוץ ולא נעים - אם זה אצל אברך בבית, או המגיד שיעור בישיבה או אצל מלמד תשב"ר - ובמילה אחת הוא משחרר את כל המתח. ברגע כמימרא מתהפך כל המצב להיות נעים ורגוע ושוב קל מאד לחזור וללמוד בחשק ובנעימות. האחדות שוררת בבית, כל המצב טוב ונעים - 'עס איז ממש א מחיה'.

צריכין לימוד

בוודאי שצריכים להיזהר שלא יימשכו ויגיעו לידי ליצנות, אלא יקפידו לומר רק דברי צחות בעלי תוכן, באופן שיהיו בגדר של "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכין לימוד"; מי שהסתופף קצת אצל יראי ה' וצדיקים - ואפילו רק אצל 'חסידי'שע אידן'

פרק י"ט

הַשְּׂנִי הוּא, הַשְּׂמֻחָה, וְהוּא עֵקֶר גְּדוֹל בְּעֵבֻדָּה, וְהוּא מַה שְּׂדָד מִזְהִיר וְאוֹמֵר (תהלים ק), "עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, בְּאוֹר לְפָנָיו בְּרִנְנָה", וְאוֹמֵר (שם סח), "וְצִדִּיקִים יִשְׂמְחוּ וְעַלְצוּ לְפָנָי אֱלֹהִים וְיִשְׂשִׂי בְּשִׂמְחָה", וְאוֹמֵר רַבּוֹתֵינוּ וְי' (שבת ל), "אֵין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׂמֻחָה שֶׁל מִצְוֶה... כִּי כֹל מַה שְּׂזוֹכָה הָאָדָם לְפָנַי יוֹתֵר לְפָנַי בְּחֻדְרֵי יְדִיעַת גְּדֻלָּתוֹ וְתִבְרָתוֹ, יוֹתֵר תִּגְדֹּל בּוֹ הַשְּׂמֻחָה וְיִהְיֶה לְבוֹ שֵׁשׁ בְּקָרְפוֹ"

מדור העבר - ראה איך שכל ווערטל נשא בקרבו איזה תוכן, היה מה ללמוד מכל מה שאמר, כל תיבה שיצאה מפיהם היתה לה שייכות עם אמת.

וניתן דוגמא לכך: באחד הפעמים שהיה הרה"ק מצאנו קלויזנבורג ז"ע אצל הרופא מחמת חולשת גופו, אמר לו הרופא שהחולשה נובעת מחמת שיש לו 'יירסי' (וירוס), ענה ואמר הרה"ק מקלויזנבורג בצחות: "זו לראשונה שאני שומע שעבירות מחליאים את האדם, עד היום אמרו לי שנופלים לידי חולי מחמת מצוות, כגון שהולכים למקווה או מתאמצים בתפילה... גם עבירות גורמים למחלות!?" הנה זהו דבר צחות שבה ללמד ולהורות. זה נותן לאדם השקפה נכונה כדי שיוכל ללעוג לשקר של העולם. כאלה דברי צחות היו שגורים על לשונם של צדיקים וחסידישע אידן, זהו היה מלא טעם. זה נקרא 'צריכין לימוד', צריכים ללמוד איך לומר כאלה דברי צחות - 'אזעלכע זיסע ווערטלעך'.

ונהורא עמיה שרא

ענין זה הוא פרט של הענין הכללי של מדת השמחה - שהאדם צריך להיות תמיד במצב רוח מרומם ובקורת רוח, 'אויפגעלייגט', ולא להתנהל בתנועה של עצבות ודכדוך, 'צוקוועטשט'. מרן רבינו ז"ע אמר לי הרבה פעמים: "ביי אלע צדיקים האט מען געזען אז די שמחה איז מיטגעגאנגען מיט זיי, וואו זיי זענען געגאנגען - איז געווען שמחה". (אצל כל הצדיקים ראו שהשמחה הלכה יחד עמהם לכל מקום, היכן שהלכו - היה שם שמחה). חז"ל הרי אמרו (שבת ל:): "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה" ומובן ממילא שהצדיק אינו יכול לנתק עצמו לרגע ממדת השמחה כשם שאינו יכול להפריד עצמו לרגע מהשכינה הקדושה.

וכאן אנו מדברים מפרט אחד, להשתמש במידת הליצנות - שבדרך כלל משתמשת בו הסטרא אחרא - כדי לחיות באופן הנכון על פי תורה. לגרש על ידה את העצבות ואת המרה שחורה ולהגיע לידי שמחה, יישוב הדעת ושלמות הנפש.

קלות ראש היא היפך התורה

צריכים אמנם להיזהר בכל עת לחזור ולשוב למצב של כובד ראש - 'ערנסטיקייט'. אומרים איזה דבר צחות, מעלים בת שחוק על פני הסובבים, ושוב חוזרים לעבודת השם בכובד ראש - וחוזר חלילה - שזה העיקר שהמסילות ישרים אומר כאן בפרק ה', שאסור להיות במצב של חוסר כובד ראש וקלות דעת. אין שום סתירה בין עבודת השם מתוך התמסרות ואחריות וניצול הזמן, לבין ד' אמות של נעימות וקורת רוח. אפשר להיות ביישוב הדעת מוחלט ובד בבד להיות במצב רוח מרומם! שמחה נקרא: מצב רוח מרומם - לא הוללות ולא ליצנות. אדם צריך לדעת: קלות ראש הוא היפך כל התורה כולה. התורה היא מהות של כובד ראש!

האדם הוא הנכבד מכל הברואים. בידו להיות בונה עולמות או מחריב עולמות חס ושלום. כל דבר שאדם עושה 'נוגע' לכל העולמות כולו, וכי ייתכן שלא לקחת את החיים ברצינות ובכבוד ראש! צריכים לתת לכל דבר את היחס הראוי ואת ההערכה הנדרשת, ולפי החשיבות של כל דבר - כך צריך להתייחס אליו, אם רב או מעט. אבל תמיד צריך להיות בכובד ראש.

• הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב ז"ע כידוע היה מופלג בדרכו בקודש במדת אהבת ישראל, ויש כמה סיפורים נפלאים בזה עד היכן היו הדברים מגיעים. והיה כ"ק אדמו"ר מאמשינאו ז"ע רגיל לומר כי דרכם בקודש של צדיקי בית ווארקא ואמשינאו ותולדותיהם, אשר היו גם כן מפורסמים בעבודת אהבת ישראל עצומה, באה אליהם מאת הרה"ק מלעלוב. כי הרה"ק רבי איציקל מווארקא ז"ע היה יתום מצעירותו, והתחנך אצל הרה"ק מלעלוב, וממנו קיבל דרך זו.

• וסיפר כ"ק אדמו"ר מאמשינאו, כי רבי דוד'ל היה מסתופף בצלו של הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע [אחר פטירת רבו הראשון, הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ז"ע]. ובכל פעם שהיה בא ללובלין היו ילדי העיר שמחים וצוהלים לקראתו, כי הוא היה בא עם סוס ועגלה, והיה רגיל לקחת את הילדים על עגלתו ולנסוע עמהם סביבות העיר, עד שנהיה מזה 'א גאנצע שפיל' (משחק שלם) בנסעם על הסוס והעגלה ברחוב העיר. ואחר כך היה הרה"ק רבי דוד'ל מלעלוב את הסוס ואומר לו: 'פערד'ל פערד'ל, איך בין דיר אזוי מקנא! דו האסט מהנה געוועהן אידישע קינדער!' (סוס סוס, כמה אני מקנא בך! זכית להנות את ילדי ישראל!).

• פעם אחת אירע מעשה בעיר לעלוב, שכמה מבני העיר תפסו איזה בעל בעל עבירה שנכשל בעבירות חמורות, והחליטו בני העיר כי אין ברירה אלא לסלקו מן העיר, ואכן התקבצו ובאו הרבה מאנשי העיר לגרשו. התחיל אותו בעל עבירה לברוח כדי להשתמט מהם, וכולם המשיכו ורדפו אחריו. אכן באמצע מרוצתו עבר אותו אדם ליד ביתו של רבי דוד'ל, ומיד רץ אל תוך הבית, כי ידע שאף אחד לא יעזו לעשות לו שום דבר במקום זה. ועמדו האנשים והסתכלו מבחוץ לראות מה יעשה הרבי עמו, ומה מאד השתוממו לראות איך הרבי מקבלו בכבוד עצום, כאשר מיד שנכנס קידמו רבי דוד'ל בברכה: 'אה! שלום עליכם א איד! והמשיך ואמר לו: 'ביסט דאך אוודאי מיד... (אתה הרי בודאי עיף... והתחיל לשמשו ממש כמו עבד עברי, פשט את מעילו ונתן לפניו לאכול, והביא לו מים לטיטל את ידיו. וגם אחר שסיים לאכול, אמר לו רבי דוד'ל כי בודאי הוא רוצה לנוח, ועזר לו להתכונן לילך לישון, ואף הציע בפניו את מיטתו, וכך כיבדו בכבוד מלכים. התפלאו האנשים מאד על המחזה, ובהודמנות הקרובה שאלו את רבי דוד'ל בפליאה רבה על הדבר, וטענו אליו: 'אם הרבי רוצה לקיים מצות הכנסת אורחים אפילו עם פושעי ישראל, ניחא, אבל למה צריכים לכבדו בכבוד גדול כזה? ענה רבי דוד'ל ואמר: 'א איד אז ער זינדיגט נישט, איז ער דאך אזוי טייער! ביי מיר אין די שטוב זינדיגט ער נישט, קומט אים אזא כבוד...! (יהודי שאינו חוטא, הרי הוא כל כך יקר! והרי בכייתו אין הוא חוטא, ובכך מגיע לו כבוד כזה...).

♦ ♦ ♦

• פעם אחת התיישב הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע לפנות בוקר ללמוד את שיעוריו הקבועים, ובאותו זמן היתה קביעותו של הרה"ק רבי מרדכי דוד מדאמבראווא ז"ע לשמשו, ולכן היה עומד מחוץ לפתח החדר שבו ישב הרבי. בעמדו על משמרתו הקשיב רבי מרדכי דוד לקול לימודו של הרבי, וכך הגיע לאזניו

פתח רבי מרדכי דוד ואמר, כי איתא בזה"ק (תיקון קלה): 'כתר עלאה, אף על גב דאיהו אור קדמון אור צח ואור מצוחצח, איהו אוכם קדם עילת העילות' [הכתר העליון, אע"פ שהוא אור גדול ביותר המתואר 'אור קדמון צח ומצוחצח', הרי הוא שחור וחשוך כנגד עילת העילות], ובכך אמר: 'דער רבי האלט יעצט ביי דעם עולם פון 'צח' 'מצוחצח', אבער וויבאלד ס'איז לעבן עילת העילות, זעהט אלעס אויס שווארץ 'אוכם הוה!' (הרבי אוחז עכשיו באותו עולם שהוא אור 'צח' 'מצוחצח', אבל משום שהוא סמוך לעילת העילות, נראה הכל שחור 'אוכם הוה!'). אמר לו הרבי מלובלין: 'בני החייתני! אונז האלטן מיר טאקע דארט'! (אנו אכן עומדים שם!), ומיד נהיה הרבי בשמחה, והתחיל בהתלהבות בלימוד הוזה"ק, ויצא רבי מרדכי דוד למקומו.

• מעשה אירע באחד מן הימים טובים, שהיה הרבי מלובלין עיף מאד, ונכנס לחדרו לפוש מעט. באותה שעה גם כן היה רבי מרדכי דוד על משמרת בית הרבי, ושמר על הפתח שלא יכנסו אנשים אליו להטריחו. פתאום ראה רבי מרדכי דוד שלשה אנשים היוצאים מבית הרבי, ונבהל מאד איך נכנסו אל הרבי כאשר הוא עמד ושמר. נכנס במרוצה אל הרבי בבהלה, והתנצל בפניו כי הוא שמר כראוי, ואינו יודע מהיכן באו האנשים האלו. שאלו הרבי: 'האסט זיי כאטשיג געזעהן?' (האם לכל הפחות ראת איתם?), ענה כי אכן כן. שאל אותו הרבי: 'האסט זיי אלע געזעהן?' (האם ראת את כולם?), ענה רבי מרדכי דוד: 'דעם מיטלסטן האב איך נישט אזוי גוט געזעהן' (את האמצעי לא ראתי כ"כ טוב). אמר לו הרבי: 'נו, פחד יצחק האסטו נישט געקענט קוקן' (נו, פחד יצחק לא היית יכול להסתכל). הוסיף הרבי והסביר לו: 'די אבות הקדושים זענען מיר געקומען זאגן גוט יום טוב, זיי האבן געזעהן אז איך בין זייער מיד, האבן זיי מיר נישט געמוטשעט, און זיי זענען באלד ארויס' (האבות הקדושים הגיעו לומר לי 'יום טוב', וראו כי אני עיף מאד, ולכן לא הטריחו אותי, ויצאו מיד).